

ЛЮДМИЛА СТЕФАНОВА
ВЕРКОР

chitanka.info

Чрез романа „Хора или животни“ нашият читател ще се срещне за първи път с един интересен съвременен френски писател Жан Марсел Адолф Брюлер, известен под псевдонима Веркор. Веркор е интересен не само защото във втората половина на нашия век възкреси забравения в продължение на повече от един век философски роман, като го обнови с проблемите, които вълнуват нашето съвремие. Интересен е не само защото прие за своя първа писателска задача „да безпокои“, „да тревожи“ съвестта на хората, за да не им позволи да потънат в удобствата на „нравствения комфорт“. Той е интересен преди всичко със своя необикновен творчески път — пътят на един художник с трагическо световиждане, който под въздействието на големите, събития, разтърсили Европа и света, се превърна в значителен писател хуманист.

Никой по-добре от самия него не би бил в състояние да разкаже за тази необичайна метаморфоза на таланта, за резкия обрат в мисленето и поведението му. В предговора на Веркор към книгата „Симон и нейните другари“ четем: „Човекът, който пише тези редове, някога не пишеше. Той рисуваше. И рисуваше непрекъснато едно и също — своето отчаяние. Рисунките му бяха рисунки на човек, който не може да намери у хората нищо, което да го зарадва, а вижда в тях само смешното. Затова рисунките му съдържаха този горчив смях, предизвикан от суетата, егоизма, лицемерието, несъзнателността, от цинизма и жестокостта. И когато по-късно бяха извършени чудовищните престъпления, което ще останат срам за нашето време, логично беше кървавата тиня на тези невероятни престъпления да погълне и малкото доверие, което му бе останало. Това обаче не стана! Точно тогава човекът, който пише тези думи, си възвърна загубеното в младежките години доверие. Възвърна си го благодарение на стотиците ковчези, благодарение на намерените набързо надраскани предсмъртни писма... Той мислеше, че чистите хора са много малко на брой и затова ги наричаше герои. Но ето че тези, от които нищо не очакваше и които презираше, хвърлиха в лицето му упрека за нотната несправедливост. Те изразиха упрека си просто, като се превърнаха в нови чисти хора, в полубогове. На тях той дължи признанието и угризението ся, че някога ги е презирал, без да ги познава, на тях, загиналите, на мълчалите при изтезанията, на тези, които оставиха костите си по лагерите, на всички праведници, които се пожертвуваха,

без да бъдат принудени да го направят. «През тези четири години Франция откри в своята жива плът толкова много от тези прекрасни хора, колкото човек не би могъл да намери дори за четири века... И докато на нашата планета има памет, винаги ще си спомням за тези, които породиха в сърцето ми уважение и любов към човека».

Съвсем не е случаен фактът, че за свой писателски псевдоним Брюлер избира Веркор. В съзнанието на всеки французин Веркор е символ на героизъм и любов към родината, символ на човешка доблест и величие. Веркор се нарича местността, в която по време на Съпротивата бе организиран един от най-многобройните и героични партизански отряди във Франция.

Наистина трудно писателят би намерил по-подходящ псевдоним, чрез който да може да изрази цялата си признателност към движението и хората, които не само направиха от него писател, но му позволиха да намери себе си, да попълни и осмисли живота си. По този начин Веркор, които посвещава цялото си творчество на достойния, честен и горд човек, можа да засвидетелствува дълбоката си благодарност към тези, които му дадоха първия урок по честност, достойнство и гордост.

Но той намери и друг начин, за да изрази своето уважение и любов към тях: тези хора станаха герои на неговите произведения.

В творчеството на Веркор ясно се очертават два периода. Към първия се отнасят разказите и повестите, написани през време на Съпротивата и непосредствено след нея: „Мълчанието на морето“, „Пътят към звездата“, „Печатница Вердюн“, „Оръжието на мрака“, „Силата на светлината“ и др. Към втория — романите „Хора или животни“, „Гняв“, „Силна“ и сборникът разкази „По брега“.

Произведенията от първия период сюжетно свързани с войната и героизма, разглеждат общите теми, които срещаме в разказите и романите на европейските писатели от това време: темата за войната и предателството, за робството и величието на народите, темата за отчаянието и надеждата, за щастието и мира.

За разлика обаче от творбите, посветени на Съпротивата, които в по-голямата си част пресъздават отделни епизоди от борбата, спомени от преживяното и представляват задъхан, бърз разказ за дадена акция или саботаж, с много динамика и голям брой действащи лица, разказите и повестите на Веркор са кратки, съдържани, бавни. Няма движение, няма динамика, няма много действащи лица. Обикновено

не повече от трима. И ако първите напомнят широки епични платна, батални картини с ярки цветове и контури, то ранните произведения на Веркор напомнят малки картини, в които преобладават чисти пастелни тонове, на чийто фон се откроява човекът. Човекът, който след дълъг размисъл стига до решението да действа. Човекът, за когото героизмът е свободен акт на волята, резултат от съзнанието, че отклоняването от героичната саможертва е голямо лично нещастие, което води до живот, изпълнен с неуважение и отвращение към себе си. Не самоцелен индивидуалистически героизъм, а героизъм, обусловен от съзнанието за отговорност пред човечеството и пред историята. За Веркор *cogilo* на съвременния човек гласи: „Действувам, боря се, следователно съществувам“. Често не самото действие, а решението за действие представлява темата на разказите му. Оттам идва и това съзнателно забавяне, този външно спокоен тон на повествованието, който рязко контрастира с обстановката и ужасите на войната. На външната динамика той противопоставя вътрешното движение в съзнанието на човека, трудния път, през който трябва да се мине, за да се стигне до единствено правилния отговор. В разказите на Веркор има развитие на човешки характери и съдби, сложни ситуации и душевни конфликти. Това, което несъмнено характеризира неговите произведения, е преди всичко мястото и ролята на психологическия анализ. Веркор се стреми да ни помогне да вникнем в сърцето на едно човешко същество, той иска да ни научи да разбираме тъмните и светли страни на човешката душа, да ни накара да се замислим върху това, което става в съзнанието на човека, напуснал семейството си и тихия дом, за да се включи в борбата срещу немците, или в съзнанието на този, който колкото повече обича живота, толкова по-готов е да се жертвува за своя идеал, или пък на трети, който, отчаян от безсилието на културата и изкуството да спрат престъпленията на варварите, стига до необходимостта от действие. Героите на Веркор са обикновени хора, в главите и сърцата, на които зреят решения и мечти, изключителни по своята сила и напрегнатост. Навсякъде, при всички отделни проблеми на човека Веркор наблюдава, анализира, старее се да проникне зад фасадата на нещата и хората, без да прави прибързани и лесни заключения. Понякога, като не намира отговор на някои въпроси, той сам се въздържа от изводи и поставя въпроса първо на себе си, след това на своя читател. По този начин твърде често той

изисква, нещо повече, налага интелектуално усилие на читателя, като го кара да мисли, предупреждавайки го да се пази от готовите, повърхностни формули. Затова в известил степен може да се каже, че Веркор отговаря на определението за истински писател — класик, според което авторът трябва винаги да казва по-малко от това, което може да се каже. Веркор наистина казва обикновено една малка част от това, което би могъл да каже, но го казва с удивителна художествена мярка и яснота. Читателят допълва, често сам продължава разказа благодарение на събудените от писателя размисъл и емоции.

Произведенията на Веркор от втория период на творческата му дейност отбелязват нов, по-висок етап в развитието му и свидетелствуват за сполучливия му опит да навлезе в широкия друм на голямата литература. Преди всичко самият обем на творбите говори за едно по-голямо усилие на писатели да излезе от рамките на разказа и повестта и да се залови за по-сложния и многопланов жанр на романа. Очевидно тесните рамки на по-малките белетристични жанрове не позволяват на Веркор да стигне до големите обобщения, към които се стреми той и които изисква голямата, единствената за него тема — темата за същността на човека, за статута на човека в съвременното общество.

Към това трябва да припомним, че всички творби от първия период са сюжетно свързани със Съпротивата и войната, тоест с едно изключително време. Действайки в такова едно време, всички герои на Веркор разкриват предимно изключителни черти, бихме могли да добавим, ненормални за човека черти, дотолкова, доколкото допускаме, че нормалната жизнена обстановка за човека е мирът. Но за да не бъдем прекалено категорични в тази формулировка, можем да кажем поне, че по време на изключителни събития като войни, революции, бедствия и пр. човешките характери се изразяват отчасти едностранчиво, хипертрофирано, дори кризисно. А това са явления, свързани с преходна, дори конюнктурна обстановка, и изследването им в литературата, колкото и благодарни и по-лесно да е за художника, в някакъв случай не може да доведе до пълноценно разкриване на човешката природа, към каквото всъщност се стреми Веркор с цялото си литературно творчество. С това можем да си обясним и неговия опит да се откъсне от атмосферата на войната и Съпротивата, която така дълбоко го е белязала, и да навлезе в обстановката на мира с

нейните конфликти и сътресения. Темата на Човека във войната еволюира в тема на Човека в мира.

Впрочем тази еволюция съпътствува и духовната еволюция на самия творец, тъй характерна за почти всички писатели — участници в Съпротивата. Нелегалният боец антифашист се превръща в деен общественик. Гражданин на своето време, Веркор не само следи, но и активно се намесва в обществените борби. Той е свидетел на следвоенното развитие на Франция, с класовите сътресения, с политическите борби, с колониалните войни и расизма, с появяването на една нова цивилизация на материално благосъстояние и с придружаващото я понижение на духовното равнище на масите. Той е свидетел също така, и то с компетентността на инженер^[1], на необикновения подем на науката, на настъпването на техническата революция, която пред очите ни променя цялостния облик на човечеството, и заедно с това — на дълбоката пропаст, която се издълбава между хората на науката и обикновения гражданин. Той твърде добре разбира връзката между първите експлозии на водородната бомба, създаването на атомните реактори и отстраняването на комуниста Жолио Кюри от поста главен инженер по атомната енергия във Франция. Инженерът Веркор ясно схваща какви необятни хоризонти се откриват пред човечеството с новите открития в областта на кибернетиката и биологията. Той си дава сметка, че науката става съдба за обикновените хора, че вече не може да се говори за участието на народите и за техните усилия да променят тази участ, без да се вземе под внимание ролята на науката и обстоятелството в чии ръце е тя...

Можеше ли един хуманист и творец от мащаба на Веркор да не се опита да постави своята постоянна тема за Човека в центъра на тази нова, сложна и увлекателна за художника обстановка? Та тя е далеч по-богата откъм възможности за изследване на човешката душа не само защото е по-разнообразна, но преди всичко, защото тя способствува за формирането на нови, неизвестни дотогава черти в характера на съвременния, на модерния човек, бил той работник, учен, политически деец или поет.

Сложността на съвременната обстановка, в която се развива действието на романите от втория период, налага на автора и една по-комплексна композиция, тематично разнообразие и богата галерия от

герои. Тези романи обхващат голяма част от морално-етичните и социални проблеми, които тревожат съвременния човек: религия и расизъм, класова борба и наука, парламентаризъм и диктатура, индивидуализъм и колективизъм, свобода на волята и обществена принуда и пр. Тези проблеми са поставени открито, без страх от възможни противоречия и грешки, с удивителна широта на възгледите и толерантност към мненията на противника.

В романите от този период няма да срещнем вече чистотата на разказа, достигаща до стройността на поема, която притежава например „Мълчанието на морето“. В тях Веркор смело посяга към всички възможни художествени похвати: условно приемливата правдоподобност на философската повест, фабулните похвати на криминалния роман, леката безобидна пародия, директната публицистика, чисто научни съобщения, излагани компетентно от научни работници, философската притча, заимствувана директно от най-добрите образци на Волтер и Анатол Франс, остро сатирични елементи, които често напомнят Джонатан Суифт. Всичко това обаче не задоволява Веркор и той посяга към нещо съвсем ново и неочаквано — към научната фантастика. Тези два на пръв поглед противоречиви елемента — наука и фантастика — са така тясно преплетени и с художествена мярка дозирани, че книгите не са нито научнопопулярни трактати, нито пък фантастични или утопични истории, а творби, които можем да наречем поетико-философски романи и които можем да наредим до „Микромегас“ на Волтер, до „Островът на пингвините“ на Анатол Франс, до „Чудесен малък свят“ на Алдус Хъксли, до „Островът на доктор Моро“ на Хербърт Уелс и до „Марсиански хроники“ на Рей Бредбъри.

При всички тези автори науката и фантастиката служат не толкова като средство за очертаване неясните контури на един бъдещ утопичен свят, колкото, за да разкрият настоящето. Пингвините на Анатол Франс само ни помагат да разберем човека и отношението му към религията и буржоазната държава. Оперираниите очовечени зверове от острова на доктор Моро ни напомнят за джунглата в нашия собствен мир. Хората, произвеждани в епруветки във фантастичния малък свят на Хъксли, разкриват страшния кошмар, към който се движи едно механизирано до абсурд човечество. Марсианците на Бредбъри са само фонът, на който още по-ослепително изпъква

мизерната съдба на обитателите на планетата Земя... А тропите на Веркор — това измислено от автора липсващо звено в еволюцията на хомо сапиенс — се елин умен повод да се постави големият въпрос за границите между животното и човека; йогистките опити на героя на „Гняв“ Егмон да се подмлади, навлизайки с мисълта си в глъбините на своя организъм, повдигат проблема за съзнателното участие на човека в овладяването на нашия свят и неговото изменение; докато пък превръщането на лисицата Силва в млада и красива жена не е нищо друго, освен разказ за възпитанието на Човека, за пробужданото на Човека, превръщането му в човешко същество.

За разлика обаче от споменатите по-горе автори Веркор умее така майсторски да съчетава фантастиката с действителни научни постижения, че читателят трудно може да отгатне къде свършва науката и къде започва въображението. В „Микромегас“ Волтер не се безпокои за реалното съществуване на своя висок осем левги гигант, дошъл на земята от планетата Сириус, нито пък Бредбъри си дава труд да ни обясни действително ли е съществувала някога марсианска цивилизация. Микромегас и марсианците са само една условна лъжа, която читателят приема със съучастническа усмивка, защото тя служи само за повод да се кажат много важни и твърде горчиви истини. Веркор дори не ни „лъже“ по този хубав начин. Неговите поетически фантастични образи се основават на научни хипотези, твърде основно защитени.

Тропите не съществуват, но биха могли да съществуват, защото в зоологията и антропологията има не малко, макар и спорни аргументи за тяхното възможно съществуване в миналото. Необходимо е следователно само да се потърси и може би ще се намерят следи от това липсващо звено между неандерталеца и хомо сапиенс.

И неочаквано фантастичната хипотеза стана сякаш научна истина благодарение на умението на Веркор да я третира сериозно с научна терминология и познания. И ние му вярваме и от това проблемите, които той изгражда върху тези хипотеза, стават сериозни, плътни. Те не са вече условни, както при Волтер, Уелс или Бредбъри, а реални и лицата, които ги решават, също не са условни, а твърде реални. А философията, която иска да ни внуши, става убедителна и ни заразява със своята човешка правда, защото в последна сметка тия

фантастични научни хипотези стават отправно начало за един сериозен анализ на понятието Човек и на неговото място в съвременния свят.

Още в първите страници на „Хора или животни“ тезата на главния герой Дъглас, който всъщност е говорител на автора, е ясна: той е убил едно същество, полуживотно, получовек, за да предизвика общественото мнение да вземе отношение към въпроса за същността на човека. Това е необходимо не само защото никъде, в никакви кодекси и конституция няма отговор на този въпрос, а защото от характера на получената дефиниция ще зависи отношението на цивилизования свят към изостаналите народи, взаимоотношенията между отделните нации, ще зависи в последна сметка правото едни хора да потискат други... За Дъглас (както и за Веркор) спор няма — хората — тия животни, които са се откъснали от природата, умеят да й задават въпроси и да я променят — са равни, независимо от разликата, която съществува между негъра от Габон и Айнщайн. Цялата разлика се състои в това, че негърът се е родил и Габон, една отдалечена и глуха уличка на нашия свят, а Айнщайн е имал щастието да се появи и центъра на голямото кръстовище на човешките умове и да събере като във фокус техните усилия в най-абстрактния смисъл на думата.

Тезата, която Дъглас защитава, определя изключително съдържанието на неговия образ, неговия начин на мислене действие. При това той безспорно е най-плътният от всички останали действащи лица. Веркор се е постарал да му придаде възможно най-убедителни човешки черти, да го постави във възможно най-разнообразни обстоятелства, които сюжетното развитие позволява: една сантиментална любовна история с Френсиз, една краткотрайна връзка със Сибил, смущаващите отношения на тропката Дери към него, убийството на „сина“, процеса... В резултат — Дъглас е симпатичен, интересен, жив и въпреки това той нито за миг не престава да бъде рупор на автора, средство за поставянето на проблемите и сблъскването им с мненията на останалите герои.

Само няколко още действащи лица в романа са надарени от автора с по-определени черти: Френсиз с нейните комплекси на остаряваща англичанка; Сибил — умната, рационална и стабилна жена, която, без да се колебае, взема от живота това, което ѝ е потребно; съдията сър Артър, джентълмен с аналитичен ум, умеещ да лавира между противоположните становища, за да защити в крайна

сметка тезата на хуманизма. С бегла, лека характеристика са дадени останалите членове на експедицията... Всички останали лица — а те са десетки — представляват само изразители на идеи, на философски, научни и политически тези.

Разбира се, Веркор, като голям художник, винаги намира някакъв детайл, било в облеклото, било в говора, било в поведението, който да послужи като запамятаващ се щрих на образа. За всички тези лица ние не знаем все пак нищо повече, с изключение на тяхното верую, на тяхното отношение към проблема „животно — човек“. Но странно, това не ни пречи да ги възприемем като живи хора с техните вълнения, страсти, слабости.

На пръв поглед това противоречи на елементарното правило на художественото творчество: няма ли една теза, една идея живо, правдиво художествено възплъщение, тя увисва във въздуха и не убеждава. Защо все пак идеите и тезите в романа на Веркор не само ни убеждават, но и вълнуват?

Струва ни се, че това се дължи на две причини: първата е, че всички изразени от тези герои тези не са никакви малозначни, отвлечени идеи, а са капитални въпроси, от чието разрешение зависи цялостното ни отношение към света и към нашите себеподобни. И втората — те са изразени от лица, за които тези идеи представляват самият смисъл на тяхното съществуване. Тезите на тези хора — това е техният начин на мислене, и доколкото всички те са учени и основното им занимание е, най-общо казано, мисленето, без тези идеи те биха престанали да бъдат това, което са. Именно това единство на идеи с носители придава на героите на романа, колко го и второстепенни и лишени от друга характеристика да са те, неочаквана плътност и убедителност. Те живеят с тия идеи, изразяват ги страстно, борят се за тях, когато са атакувани, радват се, когато побеждават.

Разполагайки Дъглас в центъра на това многобройно общество от герои и тези. Веркор им противопоставя собствената си теза не толкова, за да изтъкне несъстоятелността на чуждите мнения — в хода на разказа ние на много места чувствуваме, че самият той не е много сигурен в нея — колкото, за да се убеди в правата насока на своите мисли, в чистотата и силата на своите собствени схващания.

Още в джунглата Дъглас попада сред кръстосания огън на колегите си, които го атакуват със своите генерални възгледи за

животното и човека, сумиращи главните противоречия по този въпрос, религиозните на антрополога отец Дилиган, който стои на становището, че човек е създаден от бога, че е надарен с душа и че следователно той не може да има нищо общо с животните и, от друга страна, материалистическото схващане, дарвинистката теза на Сибил и Грийх, които приемат еволюционното учение за произхода на човека.

Появяването на тропите внезапно изостря конфликта до крайност. Ако тропите ся животни, излишно е да бъдат защитени от капиталиста Ванкрюзен, който иска да ги използва за работа край станове. Кой се застъпва за домашния добитък? Ако пък са хора, следва да бъдат приобщени към цивилизацията и поставени под закрилата на човешките закони. Отец Дилиган е готов да ги защити от милост, но не е съгласен да ги приеме в лоното господне, защото как една маймуна, макар и човекоподобна, ще седи до божията десница? Грийм и Сибил са готови от чисто научни съображения да дадат на тропите прозвището човеци и да ги поставят на най-ниското стъпало на човешката стълбица, но нали с това те ще дадат на расистите решаващия аргумент за теорията за неравноправието на човешкия род и ще отворят вратите за всякакъв вид робство? Един омагьосан кръг, който още повече се затяга, когато Ванкрюзен предявява своите права над „фауната на джунглата“ и се готви да пристъпи към масово размножаване на тропите.

Решението на Дъглас да предприеме големия опит с оплодяването на тропката и по-късно с убийството на собствения си син не представлява никакъв прелом в романа. То само послужва проблемът да се постави на широка обществена основа. Различните схващания продължават да си дават сражение, този път в съдебната зала, дотогава, докато парламентът не гласува своята непълна, наивна, идеалистическа дефиниция.

Наистина тази дефиниция не може да задоволи Дъглас, впрочем тя не задоволява никого. Тя обаче започва „да безпокои“, „да тревожи“ хората. Затова и думите на съдията звучат обнадеждаващо: „Пъхнахте им под носа една невероятна празнота, която съществува от хилядолетия... Вие им доказахте, че всичко е изградено върху облаци. Разбраха го и се опитаха да попълнят тази празнота, както могат. Това трябва да стане по-добре и напълно. Няма да мине без скърцане на

зъби. Но вие подкарахте колата, тя е тежка и никой вече няма да може да я спре“.

И тук, съвсем неочаквано, разказът прави остър завой и от философска притча, какъвто е бил досега, се превръща в сатира срещу едно общество, в което основните двигатели не са красивите абстрактни фрази, формулирани в параграфите на закона, а твърде грубите материални класови интереси... Защото дефиницията, гласувана в британския парламент, не цели нищо друго, освен защитата на английската текстилна промишленост от австралийската конкуренция...

И започват страници, които в много отношения напомнят най-хубавото от произведенията на големите френски сатирици от осемнадесетия и деветнадесетия век: юристи, парламентаристи, учени, общественици, представители на всевъзможни организации за защита на човека, се събират в безброй комисии и комитети, за да издирят и определят тези белези у тропите, които ще им позволят да преминат в групата на хората. И въпреки отвращението си към тропите, в името на своите интереси, тези благовъзпитани джентълмени след дълги разисквания и с помощта на цялата своя лицемерна реторика успяват да „превърнат“ тропите в хора.

Веркор открито иронизира „най-свещените“ институции на буржоазията — религия, парламентаризъм, демокрация, правосъдие, свобода на печата... Всичко, буквално всичко се подчинява на необходимостта да бъдат спасени тропите от опасността да се превърнат в евтина работна ръка за австралийските текстилци.

И тропите биват спасени: те не са „фауна“, а „население“ на джунглата и никой няма право да ги използва като работен добитък. Остава този въпрос да се постави и пред Организацията на обединените народи... И хуманистът Веркор с тъжна и саркастична усмивка отбелязва — не моралните, не и научните съображения спомогнаха да се определи природата на човека, а икономическите... Важното е все пак, че производствените отношения между хората, които решават главните въпроси на тяхното развитие, са попътни на доброто в дадения случай. Важното е човекът навсякъде да бъде човек, такъв, какъвто е Дъглас, който е готов да пожертвува живота си в името на една голяма кауза.

Впрочем съдбата на Дъглас почти не тревожи читателя. Може би защото предварително се отгатва, че той няма да бъде обесен, може би защото жертвоприношението му е твърде малко в сравнение с големия въпрос, поставен на карта. Но преди всичко може би защото не той занимава, задържа вниманието на читателя, а по-скоро тезата, която той изразява. И тук отново се сблъскваме с основната характеристика на книгата: в нея конфликтуват не живи хора с идеи, а идеи изразени от хора, и нас ни вълнуват не хората, а техните идеи. Целият разказ е основан на този конфликт, той определя всичко останало в него. При друг, по-слаб автор този творчески експеримент би могъл да завърши печално. В „Хора или животни“ Веркор сполучва въпреки всичките неизбежни слабости, които методът води след себе си.

Сполуката се изразява в това, че апологията на величието и достойнството на човека, която той прави в своя роман, стига до съзнанието и сърцето на читателя, убеждава го в необходимостта да защитава и воюва за Човека. Становището на Френсиз: „Да си човек, не е дар свише, а достойнство, което трябва да се извоюва. Мъчително достойнство... Извоюва се с цената на много сълзи...“ се превръща в наше дълбоко убеждение.

Л. Стефанова

---

[1] Веркор по образование е инженер ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.